

HAVLOVI A JEJICH DŮM

RAŠÍNOVO NÁBŘEŽÍ 2000

VÁCSLAV HAVEL

(1861–1921)

Přestože jeho předkové byli pražští mlynáři, pocházel z dosti skromných poměrů. Vácslavův otec musel mlýn na Smíchově prodat kvůli dělení majetku v rodině a živil se vážením vagonů na nádraží. Vácslav chodil na reálné gymnázium v Ječné ulici a poté studoval na technice stavitelství. Po smrti otce (1884) školu z existenčních důvodů opustil (titul stavebního inženýra získal až v roce 1917). Zaměstnání si nejprve našel na pražském Městském úřadu hospodářském, kde rýsoval plány výstavby dlažeb a kanalizací a sestavoval rozpočty. Na starosti měl také dělníky, kteří dláždili silnice a kopali stoky v oblasti Václavského náměstí či nábřeží prince Rudolfa (dnešní Alšovo). V listopadu 1887 byl na schůzi mistrů dlaždičských přijat za člena; první velkou zakázku získal v Lomnici nad Popelkou. Koncem osmdesátých let 19. století vybudoval s kamarádem první umělé kluziště na dnes již neexistujícím Primátorském ostrově v Praze.

V následujícím desetiletí založil stavební kancelář a spolupracoval s kolegy, kteří měli stavební oprávnění (např. stavitelé František Niklas či Josef Čámský). Podle vzpomínek staršího syna jeho otec plány vymýšlel a rýsoval, kolegové měli na starosti zejména praktickou část stavby. Havel a jeho společníci skupovali volné parcely v centru Prahy a stavěli na nich obytné domy, které pronajímali a posléze prodávali. Postavili jich téměř dvě desítky, například v ulicích Haštalská, Resslerova, Na Zderaze či Žitná. Stavitel Havel budovy zpravidla prodával až ve chvíli, kdy byly plně obsazené nájemníky a vykazovaly slušný výnos, alespoň čtyři a půl procenta prodejní ceny domu.

Politicky měl nejbližší k mladočechům a později k národní demokracii. Stal se například členem správní rady Pražské akciové tiskárny, jež vydávala *Národní listy* spjaté s mladočeskými, respektive národnědemokratickými kruhy. K Havlovým známým patřili přední národní demokraté, jako byl první předseda československé vlády Karel Kramář či ministr financí Alois Rašín. Kromě své stavitelské kariéry podporoval český kulturní život. V Družstvu Národního divadla měl na starosti hospodaření, říkalo se mu „ministr financí ND“. Intenzivně se také věnoval spiritismu a pod pseudonymem Atom napsal knihu o vyvolávání duchů. V ní kromě jiného vyslovil přání, aby lidé oprostili svůj rozum od „naučených, zděděných nebo utkvělých názorů“.

Po sňatku s Emilií Pavelkovou v roce 1891 získala rodina díky jejímu nemalému věnu další zdroj financí. Manželé Havlovi hojně cestovali po evropských metropolích a „nasávali“ zkušenosti. Vácslav Havel se rozhodl postavit v Praze víceúčelový obchodní dům s pasáží, jaké vídal na svých cestách. K rodnému městu měl silný vztah a věřil, že se jednou změní v evropské velkoměsto. Se stavbou Lucerny započal v roce

1907 a přes nesmírné překážky – první světová válka, finanční potíže, byrokratické průtahy ze strany stavebního úřadu – se mu Lucernu podařilo v roce 1920 dokončit. Ze svého životního díla se však dlouho netěšil, zemřel jen několik měsíců po jeho dokončení. Na jeho pracovním stole zůstalo křišťálové těžítko s nápisem „Shovívavost a láska“.

Vácslav, Václav M. a Emilie Havlovi, 1899

© Archiv Ivana M. Havla

EMILIE HAVLOVÁ

(1869–1926)

Narodila se v Bystřici pod Pernštejnem, v Brně chodila do německé školy. Do Prahy jezdila „na vychování“ za tetou Amálií a jejím přítelem, zámožným pražským advokátem Josefem Havlíkem. Ten odkázal

Emilii velké věno. Jejím vyvoleným se stal o osm let starší stavební podnikatel Václav Havel. Vzali se roku 1891 v Tišnově na Vysočině, kde žila matka nevěsty. V roce 1895 se jim narodil syn Václav, avšak zemřel druhý den po porodu. Bolest ze ztráty vyléčil jeho jmenovec, po babičce pokřtěný Maria, který se narodil v roce 1897 ve Zběšičkách u Tábora, kde Havlovi koupili velkostatek. Mladší Miloš přišel na svět rok před koncem 19. století v Praze. Manželé Havlovi směnili statek za pražské parcely a přestěhovali se natrvalo do Prahy. Díky Emiliinu věnu, půjčkám od banky a od tety Amálie mohl stavitel Havel naplno rozvinout své podnikání.

Emilie Havlová se vzorně starala o rodinu a domácnost. Ráda vařila i šila a pravidelně pořádala odpolední čajové a kávové dýchánky pro dámy. Poté, co manžel nechal postavit dům na dnešním Rašínově nábřeží, tam Havlovi často hostili větší společnosti přátel a známých (například z okruhu Národního divadla nebo politické strany mladočechů). Pravidelné návštěvy divadel byly v rodině samozřejmostí. Havlovi rádi cestovali – v létě k moři, v zimě na lyže do hor. Na jedné z cest dostala Emilie infarkt a od té doby se zahraničním pobytům vyhýbala. Její manžel proto nechal postavit dřevěný dům na samotě nedaleko obce Žďárec na Vysočině, kam od roku 1908 jezdili nejenom Havlovi a jejich příbuzní, ale také přátelé z podnikatelských, uměleckých a politických kruhů. Manželé pojmenovali své útočiště Havlov.

Když se stavitel Havel rozhodl vybudovat v centru Prahy moderní obchodní dům, měl plnou podporu manželky, která se podílela na všech důležitých úkonech souvisejících s tak riskantním podnikem. Společně vykupovali budovy a parcely ve Vodičkově a Štěpánské ulici, jednali s majiteli nemovitostí i s úřady. Za bankovní půjčky ručila majetkem Emilie. Byla to také ona, kdo dal originální stavbě jméno. Poté, co spatřila manželův návrh fasády do Vodičkovy ulice, prohlásila, že dům vypadá jako velká lucerna. Jméno se ujalo a sochař Václav Prokop, s nímž Havlovi dlouhodobě spolupracovali, vytesal název do štítu budovy. V roce 1912 založili manželé filmovou společnost Lucernafilm.

Po předčasné smrti V. Havla v roce 1921 se Emilie „chopila železa“ a dohlížela na provoz Lucerny i všech dalších podniků. Podporovala také profesní plány svých synů – staršímu Václavovi M. přispěla na cestu po USA, mladšímu Milošovi schválila záměr použít výnosy z Lucerny na záchranu jeho filmové společnosti. O Lucernu se starala až do své předčasné smrti na podzim roku 1926. *Národní listy* ji v nekrologu označily za spolubudovatelku monumentální stavby, ženu vzácného rozhledu a jemného taktu a vyzdvihly její působení v předních českých dobročinných spolcích. Vše, co s manželem vybudovali, odkázala svým dvěma synům.

VÁCLAV M. HAVEL

(1897–1979)

Podle svých vzpomínek prožil Václav M. Havel krásné dětství: jeho otec byl významným pražským developerem a rodina nežila v hmotné ani intelektuální nouzi. S rodiči a bratrem hodně cestovali, od malička navštěvoval Národní divadlo a rodinné Bio Lucerna. Brzy pochopil, že budování Lucerny, víceúčelového městského paláce, se pro jeho rodiče stalo smyslem života. Nedostával od nich kapesné, ale vydělával si tím, že se v kabaretu staral o šatní skříňky a automaty na toaletní papír. Po maturitě na reálném gymnáziu v Ječné ulici (1914) studoval stavební inženýrství na ČVUT a pomáhal při rozkreslování plánů Velkého sálu paláce Lucerna.

Za vysokoškolských studií se angažoval ve studentských spolcích, v roce 1921 například inicioval stavbu kolejí na Letné a Vinohradech (kolej Budeč). Klíčová se pro něj stala několikaměsíční návštěva USA, kde studovala jeho přítelkyně, závodní plavkyně Běla Friedländerová. Ve Spojených státech ho inspirovaly kalifornské vilové čtvrti a tamní restaurace Cliff House na útesu Tichého oceánu. Po návratu do Prahy se rozhodl, že na neobydleném skalnatém kopci, kterému se říkalo Habrová, postaví novou čtvrť. Pojmenoval ji Barrandov.

Stejně jako otec ani Václav M. Havel nezískal pro své plány podporu magistrátu. Díky přátelům, půjčkám od bank a výnosům z Lucerny nechal v budoucí čtvrti postavit silnici, most, zavést elektřinu a kanalizaci. V říjnu 1929 zde otevřel restauraci Terasy navrženou architektem Maxem Urbanem. Budova s bílou věží na skále se stala jedním ze symbolů funkcionalismu. Okouzující místo propagované heslem *Za Prahou a přece v Praze* nalákalo tisíce hostů. Původně chtěl nabízet na Barrandově hotové domy od špičkových architektů, plán však zhatila hospodářská krize; prodával tedy stavební pozemky a nabízel služby „svého“ architekta Vladimíra Grégra. Dalším počinem se stal stylový noční bar Trilobit (1936). Barrandovské podniky se spojily s lucernovskými a provoz fungoval pod značkou firmy Bratři Havlové. Terasy a Trilobit se staly populárním místem, hudební doprovod obstarávala slavná kapela Melody Boys R. A. Dvorského. Často sem jezdili herci a herečky z nedalekých filmových ateliérů, které řídil mladší bratr Miloš.

S kolegy z řad podnikatelů, právníků a filozofů založil Václav M. Havel v roce 1933 „think-tank“ Barrandovská skupina. Ve svém programu *Demokraticky vpřed!* se vymezovali proti fašismu a komunismu a apelovali na „vytvoření společenství mravní a kulturní elity“.

S první manželkou Bělou Friedländerovou se po několika letech rozvedli a v roce 1935 se oženil s Boženou Vavrečkovou, o šestnáct let mladší dcerou obchodního ředitele firmy Baťa, diplomata a novináře Huga Vavrečky. Na prahu čtyřicítky se dočkal synů Václava (1936)

Miloš, Emilie a Václav M. Havlovi, počátek 20. století

© Archiv Ivana M. Havla

a Ivana (1938). Během války s bratrem nadále řídili rodinnou firmu, ale veškeré styky s okupanty vzal na sebe mladší Miloš. Proto na rozdíl od Miloše Václav po válce nečelil obvinění z kolaborace. Angažoval se v Ústřední radě pro cestovní ruch a byl také členem Československé strany národněsocialistické. Po znárodnění podniků Lucerny a Barrandova se stal poradcem národního správce. V roce 1949 byl obžalován z napomáhání při útěku na Západ a strávil několik měsíců ve vazbě. Prokázalo se však, že šlo o omyl, a byl propuštěn. Závěr života strávil jako provozní v tělovýchovných organizacích.

Po smrti manželky Boženy (1970) jej synové přesvědčili, aby popsal vše, co prožil. Václav M. Havel věřil, že uvede komunistickým režimem pokřivené mínění o soukromém podnikání na pravou míru. Sám však nepatřil mezi nelítostné kapitalisty. Zastával názor, že pro pravého podnikatele není hlavním motivem zisk. Rozsáhlé memoáry nazvané *Mé vzpomínky* tvořil až do smrti. Poslední kapitolu už dopsat nestihl. V roce 2018 vydala Knihovna Václava Havla kompletní znění této knihy s mnoha fotopřílohami, jak to navrhl sám autor.

MILOŠ HAVEL

(1899–1968)

Narodil se jako druhý syn v rodině pražského stavitele Václava Havla, který vybudoval palác Lucerna. Do zdejšího Bia Lucerna chodíval Miloš se starším bratrem na němé filmy. Již v osmnácti letech se stal ředitelem tohoto kina. Byl velmi podnikavý a od mládí jezdil po světě nakupovat filmy. Založil firmu American Film Company, jež byla výhradním zástupcem americké filmové společnosti Universal. Stal se také společníkem v akciových filmových továrnách A-B (společnosti American Film Company a Biografia producenta Julia Schmitta), které ve dvacátých letech provozovaly první filmové ateliéry na pražských Vinohradech.

V polovině dvacátých let se filmové podnikání Miloše Havla ocitlo v krizi, ale díky výnosům z Lucerny nezkrachoval. Postupně se stal většinovým majitelem společnosti A-B a rozhodl se vybudovat velké filmové ateliéry na Barrandově. Tento neobydlený kopec jeho starší bratr postupně přeměnil na vilovou čtvrť a nechal zde postavit výletní restauraci Terasy (1929). Moderní filmové ateliéry, největší ve střední Evropě, otevřel Miloš Havel v roce 1933. Tentýž rok se také oženil se svou dlouholetou kamarádkou Marií Weyrovou, dcerou majitele pražského hotelu Ambassador. Vyřešil tím svou nelehkou osobní situaci; byl gay a homosexualita byla až do roku 1962 trestná.

Po smrti rodičů založil Miloš se starším bratrem Václavem firmu Bratři Havlové, jejímž prostřednictvím spravovali všechny podniky

v paláci Lucerna a na Barrandově. V druhé polovině třicátých let se ukázalo, že vytíženost barrandovských ateliérů není dostačující. Miloš proto oživil rodinnou společnost Lucernafilm a více se soustředil na producentskou roli. Pod touto značkou vznikla koncem třicátých let a v průběhu okupace řada filmů, například *Babička* a *Noční motýl* Františka Čápa, *Kristián* a *Eva tropí hlouposti* Martina Friče nebo *Panensví* a *Cech panen kutnohorských* Otakara Vávry.

Coby nejmocnější muž českého filmu se Miloš Havel dostal do kleští v době protektorátu. Nacisté si chtěli barrandovské ateliéry přivlastnit v rámci arizace židovského majetku. To se jim sice nepodařilo, ale nakonec donutili Havla k prodeji. Vymínil si však, že mu zůstane Lucernafilm a bude moci vyrábět české filmy, dohodu nacisté dodrželi. Kvůli ní však získal už během války cejch kolaboranta. Ve skutečnosti řadě kolegů pomáhal. Práce v Lucerně a Lucernafilmu je chránila před totálním nasazením, rodinám zaměstnanců, kteří se ocitli v nouzi, posílal peníze, podařilo se mu dostat z vězení básníka V. Nezvala nebo právníka J. Scheinera. V Lucernafilmu fiktivně zaměstnával desítky režisérů a spisovatelů (včetně komunistů Jana Drdy a Václava Řezáče).

Po válce však byl některými kolegy (např. režisérem Otakarem Vávrou) obviněn z kolaborace a hned v říjnu 1945 ho filmaři, z nichž většinu za války zaměstnával, doživotně vyloučili ze svých řad. Soudní projednávání v letech 1947 a 1948 ho však zbavilo obvinění. Neprokázalo se, že by svým jednáním někomu ublížil nebo někoho udal. Bývalí zaměstnanci se za něj postavili a mnoho umělců potvrdilo, že jim za okupace pomáhal. Po únoru 1948 mu komunisté zabavili pas a majetek. V roce 1949 se proto s přítelem pokusil o útěk. Byli však zadrženi v sovětské zóně a skončili ve vězení. Na Vánoce roku 1951 byl kvůli podlomenému zdraví propuštěn na svobodu a v létě následujícího roku se mu přechod hranic již podařil.

Usadil se s přítelem v Mnichově a snažil se oživit svou kariéru filmového producenta. Remake slavného filmu *Kristián* ale německé publikum nezaujal. Jeho pokusy v gastronomickém byznysu také nedopadly dobře. Zadlužil se, rozešel se s přítelem a snažil se získat peníze v kasinech. V lednu 1968 si pronajal malý obchod s květinami, kde jej o měsíc později postihl záchvat mrtvice a zemřel.

BOŽENA HAVLOVÁ (1913–1970)

Dcera Huga a Josefy Vavrečkových přišla na svět v Brně. Od sedmi let žila v Německu, Maďarsku a Rakousku, kde její otec pracoval jako diplomat. Hugo Vavrečka vystudoval elektrotechniku, ale brzy se začal

Ivan M., Božena, Václav, Václav M. Havlovi, konec 30. let

© Archiv Ivana M. Havla

věnovat psaní do novin. Kromě toho byl autorem slavné parodie *Lelíček ve službách Sherlocka Holmese*. Božena maturovala na Komenského gymnáziu pro české menšiny ve Vídni a začala tam studovat Filozofickou fakultu. Nejvíce ji však lákalo výtvarné umění. Uměla německy, anglicky a francouzsky.

V roce 1932 se Hugo Vavrečka s rodinou vrátil do Československa a stal se ve zlínské továrně Tomáše Bati ředitelem pro zahraniční styky. Děti s matkou zůstaly v Praze. Božena studovala dějiny umění na Filozofické fakultě a malbu v ateliéru Williho Nowaka na Akademii výtvarných umění. Přispívala ilustracemi a texty do společenských časopisů *Eva* a *Měsíc*. Na podzim roku 1934 se na Masarykově okruhu v Brně seznámila se stavebním podnikatelem a spolumajitelem firmy Bratři Havlové Václavem M. Havlem. Ten ji brzy požádal o ruku a v červnu 1935 se vzali. Božena studia nedokončila, v říjnu 1936 se jí narodil syn Václav, Ivan přišel na svět o dva roky později.

Jako manželka významného podnikatele vedla bohatý společenský život, často zvala do bytu na Rašínově nábřeží hosty a založila si „knihu večerů“. První z těchto společenských večerů se konal 6. prosince 1935. Pozvání přijali pražský primátor Karel Baxa s manželkou, ředitel Ústřední zdravotní pojišťovny Vladislav Klumpar s chotí, švagr Miloš Havel s manželkou Marií, šéf České cukerní společnosti Joe Hartmann,

žena zesnulého továrníka Bati Marie a rodinný právník Jan Hochman s manželkou. Jindy byli hosty například ministři Edvard Beneš a Milan Hodža nebo guvernér České národní banky Vilém Pospíšil. Paní Božena si na každé společenské akci dávala záležet, ať šlo o komorní odpolední bridž nebo o večerní koktejl pro desítky hostů. Starala se také o propagaci podniků Lucerny, malovala reklamy, plakáty, a navrhla interiér Trilobit baru na Barrandově. Život svých synů zaznamenávala formou koláží ve vzpomínkových fotografických albech. Pro ně vytvářela také originální učebnice, jež vyšly knižně v roce 2003 pod názvem *Didasko – učím*.

Po komunistickém puči v únoru 1948 byl rodině zabaven majetek a synové nemohli studovat na vysoké škole. Otec Hugo Vavrečka i švagr Miloš Havel čelili bezprostředně po válce a znovu po únoru 1948 obviněním z kolaborace s nacisty. Také Boženin manžel Václav M. Havel strávil v roce 1949 tři měsíce ve vazbě. Začátkem padesátých let hrozilo Havlovým vystěhování z Prahy, v létě 1952 utrpěl Hugo Vavrečka záchvat mrtvice a zemřel. Do exilu mezitím utekl jeho mladší syn a o totéž se nejprve neúspěšně, později úspěšně pokusil Boženin švagr Miloš. Komunistické úřady zabraly Havlovým pětipokojový byt v domě na Rašínově nábřeží, kde rodina žila od roku 1905. Paní Božena s manželem a syny skončili v garsoniěře v tomtéž domě. V šedesátých letech pracovala jako průvodkyně zahraničních turistů a těšila se z divadelních a vědeckých úspěchů svých synů. Okupace v srpnu '68 pro ni znamenala ztrátu všech nadějí. Podle Ivana M. Havla s oblibou říkávala, že kam komunisté šlápnu, tam sto let tráva neroste. Božena Havlová onemocněla rakovinou a v prosinci 1970 zemřela.

VÁCLAV HAVEL (1936–2011)

Jako prvorozený syn spolumajitele pražského paláce Lucerna a barrandovské restaurace Terasy byl zvyklý pohybovat se ve vyšší společnosti. Malého Václava hladívaly po hlavě herečky stříbrného plátna; jeho strýc Miloš byl filmový producent a zakladatel barrandovských filmových ateliérů. Jeho matka vzpomínala, že když coby malý kluk navštívil Vladislavský sál Pražského hradu, průvodce se ho zeptal, zda už někdy viděl něco takového. Václav Havel, jenž zde o mnoho let později skládal prezidentský slib, mu odvětil: „Ále, takový máme v Lucerně taky.“

Odmala rád psal, kreslil a zajímal se o věci veřejné. Během druhé světové války trávili s matkou a mladším bratrem Ivanem hodně času na venkovském sídle Havlov na Vysočině. V nedalekém Žďárce chodil do základní školy, v roce 1947 začal studovat na internátním reálném gymnáziu v Poděbradech.

Václav Havel, 1989

Foto © Tomki Němec / 400 ASA

Velký zlom v jeho životě nastal po roce 1948, kdy komunisté rodině sebrali majetek a Václava ocejovali jako syna z buržoazní rodiny. Režim nedovolil tomuto výjimečně talentovanému žákovi studovat, a tak se vyučil chemickým laborantem (1953). Se svými přáteli založili literární skupinu Šestatřicátníci (podle roku jejich narození), vydávali časopis, psali poezii i prózu. Navštěvovali také slavné básníky, kteří byli v té době v nemilosti (J. Seifert, V. Holan). Koncem padesátých let získal Václav Havel místo jevištního technika v Divadle ABC, poté se přesunul do Divadla Na zábradlí, kde začala jeho spolupráce s režisérem Janem Grossmanem. Opakovaně se hlásil na FAMU a DAMU, ale bez úspěchu. Až s pokročilejší dobou uvolňování v šedesátých letech byl přijat na obor dramaturgie na Divadelní fakultě AMU.

Jeho divadelní hra *Zahradní slavnost* (1963) jej proslavila doma i v zahraničí. Během šedesátých let napsal další divadelní hry (*Vyrozmění, Ztížená možnost soustředění*), které se také s velkým úspěchem uváděly nejen na domácích scénách. V té době se zapojil do veřejných debat o směřování společnosti a v roce 1967 pronesl důležitý projev na sjezdu Svazu čs. spisovatelů, v němž apeloval na zrušení cenzury. Po okupaci v srpnu '68 se účastnil široké polemiky na téma český úděl, v níž se zejména vymezoval vůči názoru spisovatele Milana Kundery.

Za normalizace mu komunisté zakázali publikovat a veřejně vystupovat, v divadlech se nesměly uvádět jeho hry. Hodně času trávil na své chalupě na Hrádečku u Trutnova. Oficiálně byl na volné noze, nějaký čas pracoval v trutnovském pivovaru. Materiálně byl zajištěn díky honorářům z ciziny. Stal se vůdčí osobou disidentského světa a byl v kontaktu se zahraničním exilem. I přes výhrůžky, domovní prohlídky, odposlechy telefonů a nakonec i věznění opakovaně veřejně protestoval proti porušování lidských práv ze strany komunistického

Ivan M. Havel, 2019

Foto © Michael Tomeš

režimu. Napsal otevřený dopis prezidentu Gustávu Husákovi, kde přesně analyzoval marasmus doby, zastával se nespravedlivě uvězněných, stal se spoluautorem a mluvčím manifestu Charta 77. Režim jej několikrát uvěznil, za mřížemi strávil celkem více než pět let. Důsledkem nejdelšího pobytu ve vězení v letech 1979 až 1983 byly vážné zdravotní problémy. Jeho hry odrážejí především absurditu doby, svou situaci zakázaného autora pak reflektoval například ve hře *Largo desolato* (1984), světově známé se staly jeho *Dopisy Olze*, které psal z vězení své manželce.

V červnu 1989 inicioval manifest *Několik vět*, který nakonec podepsaly desetitisíce lidí. Ještě v říjnu téhož roku byl na několik dní uvězněn. V době listopadových událostí se stal vůdčí postavou sametové revoluce a *Občanského fóra*, 29. prosince 1989 jej pak stále ještě komunistický parlament zvolil československým prezidentem.

V roce 1992 se vzdal prezidentské funkce, neboť nechtěl být součástí procesu dělení republiky, s kterým zásadně nesouhlasil. Po rozdělení Československa v roce 1993 byl zvolen prezidentem České republiky a v této funkci setrval dvě volební období. S první manželkou Olgou strávil více než pětatřicet let, po její smrti si vzal herečku Dagmar Veškrnovou. Zůstal bezdětný.

Po odchodu z prezidentské funkce dál psal, úsporně komentoval politické dění a věnoval se podpoře demokracie a dodržování lidských práv po celém světě. Přestože byl mnohokrát vyzván, aby založil politickou stranu či se v některé angažoval, zůstal nestráníkem. Jeho poslední hrou se stalo *Odcházení*. Autor ji v roce 2010 převedl na filmové plátno, a tak si splnil sen stát se filmovým režisérem. Václav Havel trvale ovlivnil českou společnost a k jeho odkazu se hlásí řada domácích i světových politiků a dalších významných osobností.

IVAN M. HAVEL

(1938)

Narodil se v Praze jako mladší z dvou synů stavebního inženýra a podnikatele Václava M. Havla a Boženy Havlové, rozené Vavrečkové. Dětská léta za protektorátu strávil se svým starším bratrem Václavem a matkou na venkovském rodinném sídle Havlov na Vysočině, kde začal také chodit do školy. Velký vliv na něj měl dědeček Hugo Vavrečka, vystudovaný elektroinženýr, novinář, diplomat a jeden z ředitelů Baťových závodů. Malému Ivanovi často a trpělivě vysvětloval, jak fungují různé přístroje.

Po roce 1948 musel Ivan snášet ústrky, kterými komunisté perzekvovali celou jeho rodinu. Rodiče přišli o majetek a hrozilo jim vystěhování z Prahy. Ivan, jenž patřil ve škole k nejlepším žákům, nemohl studovat a vyučil se jemným mechanikem. Až s uvolněním v šedesátých letech jej přijali na Elektrotechnickou fakultu ČVUT, obor zabývající se počítači. V letech 1969–1971 studoval na prestižní americké univerzitě v Berkeley, kde se věnoval počítačovým vědám. Po návratu do Prahy se oženil s Květou, rozenou Vaškovou, a narodili se jim synové Vojtěch a Prokop. Manželství se však v osmdesátých letech rozpadlo. Druhou manželkou se stala slovenská vědkyně Dagmar Ilkovičová.

Za normalizace zažila rodina Havlových další pronásledování, tentokrát kvůli protikomunistickému postoji staršího bratra Václava. Ivan v disidentských aktivitách bratrovi pomáhal a podporoval ho.

Bratři Havlové s rodinami žili společně v původním bytě rodiny Havlů na dnešním Rašínově nábřeží. Ivan zde často pořádal vědecké semináře, jež bedlivě sledovala tajná policie. Významně se také podílel na vydávání samizdatové literatury v Edici Expedice. Začátkem osmdesátých let minulého století, kdy byl Václav ve vězení, mu posílal dopisy, jimiž se snažil zaměstnat a rozptýlit bratrovu mysl. K psaní těchto dopisů přizval také přátele, například filozofy Zdeňka Neubauera a Radima Palouše. V roce 2011 vydala Knihovna Václava Havla tyto dopisy poprvé knižně pod titulem *Dopisy od Olgy*.

V době sametové revoluce patřil Ivan M. Havel ke spoluzakladatelům Občanského fóra, ale z politiky se brzy stáhl. Začal se naplno věnovat vědecké kariéře.

Založil Centrum pro teoretická studia, originální transdisciplinární instituci, fungující jako společné pracoviště Akademie věd ČR a Karlovy univerzity. V čele Centra stál do roku 2008. Řadu let byl také šéfredaktorem časopisu *Vesmír*. Jeho pozornost je zaměřena na počítačové vědy, umělou inteligenci, kognitivní vědy a s nimi spojené filozofické otázky. Na tato témata napsal mnoho studií a knih, k nimž patří *Robotika – úvod do teorie a funkce kognitivních robotů* (1980) či *Sidonia a Sakateky – Čtrnáctero vykročení*, což jsou korespondenční dia-

logy s filozofem Zdeňkem Neubauerem (2004). Vyšla také trojice Ivanových rozhovorů s Michalem Ajvazem. K nejnovějším filozofickým dílům I. M. Havla patří *Zápisky introspektora*. Od padesátých let se věnuje tajemné postavě zvané Arsemid, o níž napsal knihu už v roce 1957, a ta se po roce '89 dočkala již tří různých vydání.

V průběhu devadesátých let se bratři Havlové názorově rozešli v otázce, jak spravovat zrestituovaný majetek. Spory se týkaly zejména rodinného paláce Lucerna, jejíž polovinu Václav Havel prodal v roce 1997 společnosti Chemapol, která však následně zkrachovala. Ivan M. Havel svou polovinu paláce převedl na manželku Dagmar, a ta odkoupila od zkrachovalého Chemapolu půlku Lucerny zpět. Konkurzní správce tento krok napadl a až v roce 2016 soud definitivně potvrdil, že celá Lucerna patří Dagmar Havlové.

Celoživotní Ivanovou zálibou je kreslení. K jeho nejznámějším kresbám patří série postav nazvaná *Dědci*, kterou rozšiřuje od padesátých let. Ivan M. Havel také rád udržuje tradice. Od devadesátých let pořádá každý týden debatní salony v klubu Koníček v suterénu Lucerny. Každé léto tráví na biofarmě Košík ve středních Čechách, kterou vybudovala jeho manželka Dagmar. A každou silvestrovskou půlnoc pozoruje s přáteli ze střechy Lucerny ohňostroj.

DŮM U DVOU TISÍC

(1905)

Na začátku 20. století si stavitel Václav Havel se svými společníky kupovali parcely v centru Prahy a stavěli na nich nájemní domy. Jedno z míst jejich developerského zájmu se nacházelo v okolí dnešního Jiráskova náměstí. Domy stavitele Havla, na nichž spolupracoval s architekty Josefem Čámským či Osvaldem Polívkou, stály v ulicích Resslova, Na Zderaze a také na Rašínově nábřeží. Tady nechal postavit v secesním stylu dva domy s velkými okny, z nichž je panoramatický výhled na Prahu. První má číslo popisné 1980/70, druhý 2000/78.

Stavitel Havel s manželkou Emilií a dvěma syny si pro své potřeby vybrali dům U Dvou tisíc, kam se nastěhovali 15. května 1905. Proč právě v tento den? Aby mohli z balkonu pozorovat tradiční svatojanský ohňostroj, který pyrotechnici odpalovali z blízkého Slovanského ostrova. Rodina obývala pětipokojový byt ve třetím patře, který podle vzpomínek Václava Marii Havla vypadal takto: „Velký střední pokoj s arkýřem, sloužící jako jídelna pro rodinu i společnost, měřil skoro padesát čtverečných metrů. Na stropě tohoto společenského pokoje byl třídílný, již žárovkový mosazný lustr, ozdobený skleněnými visícími světloلامy. Vedle jídelny byl na jedné straně ‚salon‘, na druhé ložnice rodičů

se ‚zimní zahradou‘, spojenou též s jídelnou a opatřenou secesním vodotryskovým stojanem, vyplněným broušeným sklem. Vytápění bylo komůrkové s Heimovými koksovými kamny.“ Mezi další obyvatele domu patřili na začátku 20. století například malíř Karel Schneiberg, rodiny Škardova, Mečířova a Žákova.

V bytě s výhledem na Hradčany vyrostli oba synové stavitele Havla: starší Václav M., jenž se stal také stavebním inženýrem, a mladší Miloš, filmový podnikatel. Zatímco Miloš se začátkem čtyřicátých let odstěhoval na Barrandov, Václav v bytě zůstal. V roce 1935 se oženil s Boženou Vavrečkovou a byt nechali zrekonstruovat podle návrhu rodinného přítele, architekta Vladimíra Grégra. Žili zde pak se svými dvěma syny, starším Václavem a mladším Ivanem. V únoru 1945 dům zasáhly bomby z amerického letounu (sousední budova byla zničena úplně, o řadu let později zde vyrostl Tančící dům). Bratři Havlové nechali svůj dům zrekonstruovat. Oprava byla dokončena v roce 1947, manželé Havlovi se syny přestěhovali zpět, do té doby pobývali na venkovském sídle Havlov na Vysočině.

Po roce 1948 se život změnil. Komunisté Havlům znárodnili majetek a označili je za třídní nepřátele. Situace se vyostřila v roce 1952, kdy byla rodina zařazená do vystěhovávací akce a jako místo pobytu jim byla určena pohraniční obec Albrechtice. V říjnu 1952 museli byt vyklidit a opustit. V. M. Havlovi se nakonec podařilo s úředníky vyjednat, že mohou s ženou a syny v rodném domě zůstat. Přestěhovali se do garsoniéry ve čtvrtém patře, která původně patřila strýci Milošovi (ten už v té době žil v západoněmeckém exilu).

Během let se různými směny podařilo Ivanu M. Havlovi získat původní velký rodinný byt v domě zpět do užívání. S první manželkou Květou měli dva syny, a tak v domě vyrůstala další generace bratrů Havlových. Václav Havel s manželkou Olgou zde žili až do začátku 70. let, poté se přestěhovali do Dejvic. V roce 1986 se vrátili zpátky na nábreží a dům se stal častým objektem sledování komunistické tajné policie. Václav Havel patřil mezi vůdčí postavy disentu, jeho bratr Ivan zde se svou druhou ženou Dagmar pořádal pravidelné pondělní vědecké semináře.

Po roce 1989 byl dům U Dvou tisíc v restitucích vrácen zpět rodině Havlů. Václav Havel zde ještě strávil první léta svého prezidentského úřadu, v roce 1993 se s manželkou Olgou odstěhovali do Dělostřelecké ulice v Praze 6. V domě zůstal Ivan s manželkou Dagmar.

V posledních desetiletích v domě bydleli či stále bydlí například operní pěvkyně Soňa Červená, finančník Gabriel Eichler, architekt Vlado Milunić, malíř Jiří Sopko. V prosinci roku 2019 byla z iniciativy Městské části Prahy 2 umístěna na fasádu domu pamětní deska s nápisem: „Zde jsem taky žil. Václav Havel“.

Václav a Ivan M. Havlovi, 50. léta

© Archiv Ivana M. Havla

U příležitosti slavnostního odhalení pamětní desky Václavu Havlovi na domě U Dvou tisíc na Rašínově nábřeží dne 18. prosince 2019 vydala Městská část Praha 2.

Další informace o historii Prahy 2:
encyklopedie.praha2.cz

Texts © Krystyna Wanatowiczová
Graphic & Design © Kodudek

 MĚSTSKÁ ČÁST PRAHA 2

